

A vezeklők bevezetésének rendje a középkori Egerben*

A vezeklők bevezetésének rendje.¹ Item, befejezve az összes napközi órát, mint fentebb olvasható volt, beharangoznak a nagyharanggal. Miután a kórusba gyűltek mind a klerikusok, a püspök úr az erre kitáblázott, vörös ruhába, ti. kappába öltözött oltárszolgáival, mitrával és pásztorbottal,² és vele hat, az ünnepre kitáblázott másik diákonus és ugyanannyi szubdiákonus a papok közül, mind dalmatikába öltözve; és a katedrális fődiákonus úr csupán albát és stólát öltve, mezítlen lábakkal, fapálcát hordva kezében, a sekrestyéből a templom előcsarnokába mennek, miközben a vezeklők a templom kapui előtt állnak.

A kórus elkezd olvasni a következő zsoltárokat, Gloria Patri nélkül: *Quam dilecta, Benedixisti, Credidi, Memento, Ecce quam bonum, Ecce nunc, Laudate Dominum in sanctis eius* (Ps. 83, 84, 115, 131, 132, 150). Közben a püspök a faldistoriumon ül³ és lezárja a zsoltársorozatot a verzikulussal: „*Christus factus est pro nobis oboediens usque ad mortem*” (Krisztus engedelmes lett értünk egészen a halálig). Ennek végeztével a püspök fölkel a faldistoriumból, míg a vezeklők az előcsarnokon kívül vannak, s élükön a fődiákonus áll. És a püspök úr énekl: „*Venite, venite, venite, filii, audite me, timorem Domini docebo vos*”⁴ (Jöjjetek, jöjjetek, jöjjetek, fiaim, az Úr félelmére tanítlak titeket!) Akkor a diákonus a vezeklők oldaláról fennhangon mondja: „*Flectamus genua*” (Hajtsuk meg térdeinket!) És a vezeklők mind azonnal letérdelnek. Ezután a diákonus azt mondja: „*Levate*” (Emelkedjete föl!) És a vezeklők felállnak. Hasonlóképpen tesz másodszor is, harmadszor is, amikor a püspök ismétli az antifónát: *Venite, venite*. A diákonus folytatja: „*Flectamus genua*”. És a vezeklők a fődiá-

* Részlet az Egri Ordináriuskönyvből (vö. lapunk jelen számának 209. skk. lapjait!) A latin szöveg magyar fordítással és bőséges jegyzetapparátussal ellátott új kiadása (Dobszay L.) várhatóan 2000 folyamán megjelenik. — A könnyebb érthetőség kedvéért a latin szövegek egy részét —kivéve az általánosan ismerteket és a csak cím szerint idézetteket— lefordítottuk (zárójelben). A címek szerint idézett zsoltárok számozását a Vulgata szerint adjuk meg. A bibliai eredetű liturgikus szövegek leldhelyét —hely hiányában— nem közöljük.

¹ A nagybőjt az őskeresztény időkben a keresztségre készülés és egyben a nyilvános nagy bűnök vezeklésének időszaka volt. A vezeklőket nagycsütörtökön vezették vissza a közösségbe. Ennek szertartását ugyan megtaláljuk egyes középkori szertartáskönyvekben, de sok esetben arra gondolhatunk, hogy csak a másoló kegyelete őrzi a már kihalt szertartási formát. Meglepő azonban, hogy egy gyakorlatias jellegű, a szertartások végrehajtását szabályozó késő középkori dokumentumban találkozunk a minden mozzanatra kiterjedő, részletes leírással.

² Felsorolja a szereplőket, anélkül, hogy mondatokká formálná az előírást.

³ Hordozható, alkalmilag felállított püspöki trónus.

⁴ A könyv üres kottavonalakat nyomtat e szöveg fölé; hasonlóképpen a későbbi „*Venite, venite*” és a „*Cor mundum*” esetében.

konussal együtt azonnal leborulnak a földre, s így a földön fekszenek leborulva mindaddig, míg a püspök úr int a diákonusnak:⁵ „Levate”. Azután a fődiákonus olvasmány-tónusban olvassa: *Adest o venerabilis pontifex*, egészen végig. És olvasmány-tónusban kell befejezni.

Item, akkor azonnal felkel a püspök, és eléneklik az alábbi zsolnárokat, a vezeklők azonban és a fődiákonus közben a földre borulva fekszenek: *Miserere mei Deus, Deus in nomine, Miserere mei Deus miserere mei, Deus misereatur nostri, Deus in adiutorium, Inclina Domine aurem, Domine Deus salutis* (Ps. 50, 53, 56, 66, 69, 85, 87). A zsolnárok végeztével a püspök úr elkezd: „*Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison*”, Pater noster, Et ne nos. Verzikulusok: „*Averte faciem tuam a peccatis meis; Et omnes iniquitates meas dele. Redde mihi laetitiam salutaris tui; Et spiritu principali confirma me*” (Fordítsd el orcádat bűneimtől, és töröld el minden gonoszságomat! Add vissza nekem a te üdvösségednek örömét, és készséges lélekkel erősíts meg engem!) Verzikulus: „*Domine exaudi orationem meam; Et clamor meus ad te veniet*” (Uram, hallgass meg az én könyörgésemet, és az én kiáltásom jusson eléd!) Dominus vobiscum. Oremus. Orációk: *Adesto Domine, Deus qui humani generis, Deus qui iustitiae, Deus qui hominem, Praesta quaesumus Domine.*

Ezek végeztével a vezeklők fölkelnek. És a fődiákonus mondja: *Reintegra in eis apostolice pontifex*, és befejezi olvasmánytónusban, úgy, mint előbb. Azután a püspök inti a vezeklőket, hogy amit bűnbánattartással lemostak, azt ne újítsák fel visszaeséssel. És azután így kezdi a püspök úr az antifónát: „*Venite, venite, filii, audite me, timorem Domini docebo vos*”. Zsolná: *Benedicam Gloria Patri* nélkül (Ps. 33). Közben a fődiákonus a vezeklőket kézenfogva a püspök úrhoz vezeti, s őket a maga rendjében visszavezetik az Egyház ölébe,⁶ és rendben elhelyezkednek a Szent Kereszt-oltár előtt a keresztelőkápolna táján. A fent mondott zsolnárok befejeztével a kórus megismétli az antifónát, és azután ismét a püspök úr kezdi a másik antifónát: „*Cor mundum crea in me, Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis*” (Tiszta szívet teremts bennem, ó, Isten, és az igaz lelket újítsd meg bensőmben!) Zsolná: *Miserere mei, Gloria Patri* nélkül. Melynek végeztével a püspök a vezeklőkkel együtt leborul az oratoriumban,⁷ és két segédkező szubdiákonus elkezd a Szent Kereszt-oltár előtt a litániát. És a püspök mondja⁸ a litániában ezt a verzust: „*Ut praesentibus famulis tuis paenitentibus peccatorum suorum veniam donare digneris*” (Hogy itt jelenlévő, vezeklő szolgálidnak bűneik bocsánatát megadni méltóztassál!). Kórus: „*Te rogamus audi nos*” (Kérünk téged, hallgass meg minket!)

⁵ Aki az intésre mondja a felállást jelző intést.

⁶ Mindkét latin szó tudatosan kettős értelmű: az *ecclesia* Egyház és templom, a *gremium* az anyaöl, az egyházközösség és konkrétan a templomhajó.

⁷ A Szent Kereszt-oltár a kórus bejárata előtt, a kórusrekesztő diadalívénél van. A baptisterium és oratorium ehhez viszonyított helye nem deríthető ki.

⁸ Általános szokás, hogy a litániának azt a versét, mely a szertartás különleges kérését tartalmazza, nem az előénekesek, hanem a püspök intonálja, sok esetben háromszor megismételve.

Közben a vezeklők meggyújtják a kezükben lévő gyertyákat. A litánia végeztével azt mondják: „*Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison*”, Pater noster, Et ne nos inducas. Azután következnek a verzikulusok: „*Salvos fac servos tuos; Domine Deus, sperantes in te*” (Szabadítsd meg szolgálodat, Úristen, mert benned bíznak!) Verzikulus: „*Convertere, Domine, usquequo; Et deprecabilis esto super servos tuos*” (Térj hozzánk, Urunk, valahára, légy könyörületes a te szolgálidhoz!) Verzikulus: „*Mitte eis auxilium de sancto; Et de Sion tuere eos*” (Küldj nekik segítséget a te szentélyedből, és Sionról védelmezd meg őket!) Verzikulus: „*Illustra faciem tuam super servos tuos; Salvos eos fac in misericordia tua, Domine, non confundantur, quoniam invocaverunt te*” (Ragyogtasd fel arcodat a te szolgálid fölött, irgalmaságod által szabadítsd meg őket! Uram, meg ne szégyenüljenek, mert téged hívnak!) Verzikulus: „*Domine, vide humilitatem eorum; Et exaudi eos, quoniam speraverunt in te*” (Uram, lásd meg az ő alázatosságukat, és hallgasd meg őket, mert benned remélnék!) Verzikulus: „*Exaudi illos, Domine, quoniam benigna est misericordia tua; Secundum multitudinem miserationum tuarum respice eos, Domine*” (Hallgasd meg őket, Uram, mert szelíd a te irgalmad, könyörületednek sokasága szerint tekints reájuk!) Verzikulus: „*Ne reminiscaris iniquitatum eorum antiquarum; Cito anticipet eos misericordia tua, Domine, quia pauperes facti sunt nimis*” (Meg ne emlékezzél régi gonoszágaikról, siessen eléjük a te irgalmad, Uram, mert igen szegények lettek!) Verzikulus: „*Domine, exaudi orationem meam; Et clamor meus ad te veniat*”. Dominus vobiscum. Oremus. Omnipotens sempiternus Deus. A másik: Omnipotens et misericors Deus. Prefáció: *Domine sancte Pater Deus misericordiae*, teljes egészében úgy, ahogy a püspöki szertartások könyvében van.

Ezután azonnal következik a vezeklők feloldozása: *Dominus noster Iesus Christus*. És a végén „Amen”-t mondanak. És azután: *Et sicut totius. Amen. Devotionem quoque vestram. Amen. Adiuvante Domino Deo. Amen*. És azután a püspök úr meghinti őket szenteltvízzel és megtömjénezi őket. Azután azonnal egyszer megérinti mindegyiket a pásztorbottal és azt mondja: *Exsurgete qui dormitis*, ahogy a könyvben van, közben hármat vagy négyet érintve. Mindezek végeztével a vezeklők a püspökhöz járulnak hódolatot tenni a faldistoriumnál, kezükben égő gyertyával, és vesszőt tartva fejük fölött. És a püspök úr megcsókolja őket, az asszonyoknak azonban csak püspöki gyűrűjét nyújtja csókolásra. És a vezeklők eltörik fejük fölött a vesszőt és előbbi helyükre mennek, ahol leborulnak úgy, mint előbb. Azután a püspök úr ezt a könyörgést mondja: *Praesta quaesumus Domine*. Befejezve a könyörgést a diakonus mondja: *Humiliate vos ad benedictionem* (Alázzátok meg magatokat az áldásra!) Következnek az áldások imádságai: *Effunde quaesumus, Domine*, a többi következővel. Végül a fődiakonus kihirdeti nekik, hogy a következő esztendő időszaka alatt készüljenek a római kúriához feloldozásért, mert ez nem feloldozás, hanem kiengesztelődés.

Mіндеzt befejezve belépnek a kórusba, és orgonán vagy a korátorok által elkezdődik a mise introitusa, ti. *Nos autem gloriari*, Gloria Patri-val.